

HEILSA

HVUSSU KENNIST TAÐ AT FÁÁ KEMO?

Kemoviðgerð kann tykjast niðurbrótandi – ikki bert á krabbakynurnar – men eisini á fríska partin av likaminum, og tú kanst gerast linur og troyttur undir viðgerðini

Vilmund Jacobsen

Kemo er heilivágur, sum verður brúktur til at niðurberja krabbakynur. Evnið, sum verður brúkt í viðgerðini, kann sproytast inn í blóðæðr, í undirhúðina ella í sonevnd holrúm í likaminum, sum eitt nú kunnu vera bløðra ella bróstrúm.

Ofta verður viðgerðin samansett, soleiðis at tann, sum verður viðgjørdur, fær fleiri sløg av kemo.

Styðjandi – ella supplerandi viðgerð – er kemoviðgerð, sum verður givin eftir skurðviðgerð ella stráluviðgerð fyri at drepa møguligar eftirverandi krabbakynur í likaminum.

Viðgerðin minkar um vandan fyri at fáa afturstig í sjúkuni.

Endamálið við at geva kemoviðgerð er at niðurberja ella minka um krabbakynur í vøkstri.

Tað er sjáldan, at vøkturin púasta heldur uppat, men viðgerðin kann minka um krabbakynurnar og harvið minka um útbreiðsluna.

Hvussu virkar kemo?

Kyknueitur, sum kemo er, verður ført við blóðinum til allar lutir í kroppinum og tískil eisini til hvørja einstaka kyknu.

Tá heilivágurin rakar krabbavøkturin, verður eiturin upptikið í einstøku krabbakynuni, har tað darvar ella steðgar kyknubýting – ella elvir til, at kyknan doyri.

Tá tú setir saman fleiri sløg av kemo, verður viðgerðin eisini meira effektiv, tí ymisku sløgin av kemo leypa á krabbakynurnar á ymiskan hátt.

Hjáárinini á einstøku gøgnini kunnu minkast, tá nøgdin av hvørjum einstøkum evni í samansetingini ofta er minni, enn tá talan bara er um eitt evni.

Kemo ávirkar eisini frísku kyknurnar í likaminum, men frísku – ella vanligu – kyknurnar duga betri enn krabbakynurnar at “umvæla” seg

Valið av kemo er tengt at, hvat slag av krabbameini talan er um, hvussu likamliga støðan hjá sjúklinginum er, og hvørja viðgerð viðkomandi hevur fingið áður

sjálvar aftur, og tí verða hjáárinini, meðan tey eru, eisini at liva við.

Kemoviðgerð verður ofta givin gjøgnum eina plastslangu, ið er sett til eina holnál, sum frammanundan er sett í eina blóðæðr. Hetta er tað, sum verður kallað dropp.

Hvussu langa tíð, hvør einstøk viðgerð tekur, kann skifta frá 15 minuttum til fleiri samdøgur.

Kemo kann eisini gevast beinleiðis í holrúmini í likaminum, eitt nú í bløðruna við slangu ella katetu. Kemo sum tablettir ella hylki verða svølgd heil, og tú fært neyva leiðbeining um, nær á degnum og í mun til máltíðirnar, at tablettirnar skulu takast.

Fyri nøkur sløg av kemo er tað týðningarmikið, at sjúklingurin er undir neyvum eftirliti undir og beint eftir viðgerðina. Vandi kann

vera fyri reaktiónum við ovurviðkvæmi og bráðum hjáárinum.

Hvussu nógvir viðgerðir?

Ofta verður kemoviðgerð givin triðju hvørja viku, men tað hendir, at tíðarabilið millum viðgerðirnar er ein, tvær ella fýra vikur. Flestu viðgerðir taka nakrar tímar, og viðgerðin kann næstan altíð gevast ambulat.

Valið av kemo er tengt at, hvat slag av krabbameini talan er um, hvussu likamliga støðan hjá sjúklinginum er, og hvørja viðgerð viðkomandi áður hevur fingið.

Tað er altíð ein lækni, sum fyriskipar viðgerðina, og tað er ein serútbúgvin sjúkrahættarfrøðingur, sum setir viðgerðina upp og hevur eftirlitið.

Kemo kann hava ymisk

einstøk viðgerð er liðug, men tað eru eisini tey, sum hvørki føla vaml ella vilja spýggja.

Fyri at minka um ella beina burtur hesi hjáárin, verður heilivágur givin fyri at halda árinunum burtur, og heilivágurin kann eisini gevast, áðrenn viðgerðin byrjar, eins og tú fært heilivág heim við til dagarnar eftir viðgerðina.

Sálarligar orsøkir kunnu eisini gera, at tú kennir teg at hava vaml, og bara tankin um næstu viðgerð kann eisini vera nóg mikið til, at tú fert at spýggja.

Slíkt kann vera ógvuliga tyngjandi fyri onkrar sjúklingar, og í slíkum føri kann tørvur vera á sálarligum stuðli.

Troyttleiki og hármisur

Kemoviðgerð kann tykjast

niðurbrótandi – ikki bert á krabbakynurnar – men eisini á fríska partin av likaminum, og tú kanst gerast linur og troyttur undir viðgerðini.

Nøkur sløg av kemo hava við sær, at øll kropshár tynnast burtur, og tú kanst missa hárið á høvðinum.

Hetta hendir ofta eftir fyrstu og aðru viðgerð, og tá nakrir dagar eru farnir, kann sjúklingurin gerast fullkomiðliga skallutur.

Tað er ógvuliga tyngjandi fyri mong at missa hárið, men tá viðgerðin er liðug, kemur hárið aftur. Meðan tú bíðar eftir hárinum, kanst tú fáa figgjarligan stuðul til parúkk. Tað kann taka nakrar mánaðir, til hárið er fullvaksið aftur.

Nøkur fá sløg av kemo kunnu geva eina stökkuta pínu í armin, tí øsingur kemur í blóðæðraveggin. Onnur sløg av kemo kunnu geva aðra pínu, eitt nú í vøddar og liðir.

Heilivágur, sum fæst í handkeypi, kann linna pínu, sum stendst av kemo, men tað er týðningarmikið, at tú ráðførir teg við læknan, sum hevur ábyrgd av viðgerðini.

Kemo kann eisini geva fepur nakrar tímar eftir viðgerð. Hetta er ein vanlig reaktión, sum ikki er vandamikil. Fepur millum viðgerðirnar kann vera tekin um ígerð, og tí skalt tú seta teg í samband við lækna.

Fleiri sløg av kemo tálma gerðini av blóðkyknum í beinmerginum við tí úrsliti, at serliga talið av hvítum blóðlikamum minka, oftast sjey til 12 dagar eftir viðgerðina – alt eftir, hvat slag av viðgerð er givin.

Vandin fyri ígerðum kann gerast stórur, tá hvítu blóðlikamini eru verja móti eitt nú bakterium.

Tær nýtist ikki at umgangast samveru við onnur menniskju, men tað er týðningarmikið at geva sær fær um tað, um fepurin millum tvær kemoviðgerðir fer yvir 38,5 stig.

www.cancer.dk